

Τα αμφιλεγόμενα ζητήματα της συμφωνίας για το διατλαντικό εμπόριο (Εμμανουέλα Πετράκη, ΜΑ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=164971>]

3.4.2 Τα αμφιλεγόμενα ζητήματα της TTIP

1) Κανονιστική απορρύθμιση

Το Νοέμβριο του 2014, η ΕΕ δημοσίευσε μια μελέτη αναφορικά με οκτώ ευαίσθητους τομείς που υπάρχει φόβος ότι οι διαπραγματεύσεις της TTIP θα υπονομεύσουν το υφιστάμενο επίπεδο προστασίας. Οι οκτώ αυτοί τομείς είναι τα φάρμακα, τα καλλυντικά, τα τρόφιμα, τα προϊόντα φυτοπροστασίας, τα ναυοϋλικά, η κλωνοποίηση, οι πρώτες ύλες και τα μηχανοκίνητα οχήματα. Η έρευνα υπογράμμισε ότι η Επιτροπή είχε φανεί πρόθυμη «να συμβιβαστεί» και προειδοποίησε ότι θα μπορούσαν να διαβρωθούν «ουσιαστικές ρυθμιστικές διαφορές» ανάμεσα στην ΕΕ και τις ΗΠΑ. Για παράδειγμα, οι δοκιμές καλλυντικών σε ζώα απαγορεύονται εντελώς στην ΕΕ και προϊόν ή συστατικό που έχει δοκιμαστεί σε ζώα δεν μπορεί να αποκτήσει άδεια πώλησης στην ευρωπαϊκή αγορά, αντίθετα στις ΗΠΑ οι εταιρείες είναι ελεύθερες να επιδοθούν σε τέτοιες δοκιμές.

Παράλληλα, διαρροές εγγράφων έχουν τονίσει την απειλή μιας κανονιστικής απορρύθμισης σε συγκεκριμένους τομείς. Το προσχέδιο του κεφαλαίου της ΕΕ για τα υγειονομικά και φυτοϋγειονομικά μέτρα, αποκαλύπτει ότι οι μελλοντικοί κανόνες ασφάλειας των τροφίμων θα υπάγονται στην TTIP με στόχο την αύξηση των εμπορικών συναλλαγών. Το προσχέδιο αναφέρει ότι δε θα γίνονται επιθεωρήσεις στις εισαγωγές τροφίμων στα λιμάνια, επιτρέποντας την ελεύθερη διέλευση ζωικών και φυτικών προϊόντων, στη βάση ότι οι προδιαγραφές ασφαλείας των ΗΠΑ θεωρούνται ισότιμες με τις ευρωπαϊκές. Ομοίως, οι εθνικές αρχές θα χάσουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την εισαγωγή ζώων ή ζωικών προϊόντων από χώρες όπου υπάρχουν επιδημίες ασθενειών όπως η ΣΕΒ (Σπογγώδης

Εγκεφαλοπάθεια Βοοειδών), αρκεί οι εξαγωγικές αρχές να δηλώνουν ότι οι ζώνες από τις οποίες προέρχονται τα ζώα είναι απαλλαγμένες από νόσους. Η συζήτηση για την κατάργηση των ευρωπαϊκών κανονισμών ασφάλειας των τροφίμων αφορά ακόμα τους κανονισμούς για τα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα, τα φυτοφάρμακα, το βοδινό κρέας με ορμόνες και τις αυξητικές ουσίες.

Εξ' αρχής, η αμερικανική κυβέρνηση δήλωσε ρητά ότι θα χρησιμοποιήσει τις συνομιλίες για να περιορίσει τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς που θέτουν φραγμούς στις αμερικανικές εξαγωγές τροφίμων. Στο επίκεντρο αυτής της διαμάχης βρίσκεται η χρήση της «αρχής της προφύλαξης» που ισχύει στην ΕΕ για τον καθορισμό των προτύπων στην ασφάλεια τροφίμων. Δυνάμει αυτής της αρχής, είναι δυνατόν να αποσυρθεί ένα προϊόν από την αγορά αν υπάρχει πιθανότητα να αποτελέσει κίνδυνο για την υγεία, ακόμη και χωρίς επαρκή επιστημονικά στοιχεία που αξιολογούν πλήρως τον κίνδυνο.

Το κρίσιμο στοιχείο ωστόσο, είναι ότι μεταφέρει το βάρος απόδειξης στην εταιρεία που θέλει να κυκλοφορήσει στην αγορά ένα εν δυνάμει επικίνδυνο προϊόν, έτσι αντί να οφείλουν οι κρατικές αρχές να αποδείξουν ότι το προϊόν είναι επικίνδυνο, υποχρεώνεται η εταιρεία να αποδείξει ότι είναι ασφαλές. Η αμερικανική πλευρά δεν εφαρμόζει την αρχή της προφύλαξης και κατά συνέπεια αρκετοί θεωρούν ότι τα αμερικανικά πρότυπα ασφάλειας είναι κατώτερα από εκείνα της Ευρώπης.

2) Το άνοιγμα του δημοσίου τομέα

Παράλληλα αντιδράσεις έχει προκαλέσει το κεφάλαιο της συμφωνίας που αφορά την πρόσβαση στις δημόσιες συμβάσεις και υπηρεσίες όπως η υγεία, η παιδεία και το νερό. Οι αμερικανικές εταιρείες επιθυμούν διακαώς να αποκτήσουν πρόσβαση στα δημόσια συστήματα υγείας της Ευρώπης, και κάποιοι βουλευτές στη Βρετανία έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου λέγοντας ότι μπορεί να «καταστρέψει» το Εθνικό Σύστημα Υγείας (National Health System NHS).

Πέρα από την προοπτική της παράδοσης των δημόσιων υπηρεσιών σε ιδιωτικές εταιρείες, ακόμα πιο επικίνδυνο είναι ότι γίνεται πρακτικά αδύνατον για μια χώρα να αναστρέψει την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών αφού αυτή συντελεστεί. Αυτό το φαινόμενο «εγκλωβισμού» θα λάβει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις εάν η TTIP υιοθετήσει την προσέγγιση της «αρνητικής λίστας», σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, γνωστή ως «list it or lose it», απελευθερώνονται όλοι οι κλάδοι των υπηρεσιών εκτός εκείνων που εξαιρούνται ρητά. Πρόκειται για μια ριζική μετατόπιση από την παραδοσιακή ευρωπαϊκή προσέγγιση της «θετικής λίστας», σύμφωνα με την οποία ανοίγουν στον ανταγωνισμό μόνον οι κλάδοι για τους οποίους κατατίθεται σχετική πρόταση.

3) Το σύστημα ISDS ως απειλή για τη δημοκρατία

Η προστασία των επενδύσεων ωστόσο, έχει προκαλέσει το μεγαλύτερο κίνημα αντιδράσεων, ειδικότερα το σύστημα επίλυσης διαφορών επενδυτή-κράτους έχει απασχολήσει τόσο την κοινή γνώμη όσο και τους εκατέρωθεν διαπραγματευτές. Μάλιστα, η Επιτροπή αναγκάστηκε να παγώσει τις διαπραγματεύσεις για την προστασία των επενδυτών στις αρχές του 2014 και να διεξαγάγει δημόσια διαβούλευση για το θέμα. Η διαβούλευση διήρκησε από τον Μάρτιο έως τον Ιούλιο του 2014 και έλαβε 150.000 απαντήσεις από όλη την ΕΕ, η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων απέρριπτε την εισαγωγή του ISDS**. Τα κράτη-μέλη έχουν παραδεχτεί ότι ο μηχανισμός ISDS όχι μόνο δεν είναι απαραίτητος για την TTIP αλλά είναι και ανεπιθύμητος. Το πολιτικό κόστος διατήρησης του ISDS εντός της συμφωνίας είναι προφανές στις Βρυξέλλες, έτσι υπουργοί από 14 κράτη-μέλη (κυρίως ΗΒ, Ισπανία, Ιρλανδία), σε επιστολή τους προέτρεψαν την Επιτροπή να κρατήσει το ISDS μακριά από τη συμφωνία με κάθε κόστος.

Και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού η αντίθεση στο εν λόγω σύστημα είναι εξίσου ισχυρή. Το Εθνικό Συνέδριο Νομοθετικών Σωμάτων των Πολιτειών (NCSL), το οποίο εκπροσωπεί νομοθέτες τόσο από το Δημοκρατικό όσο και από το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, διακήρυξε ότι δεν θα υποστηρίξει καμία εμπορική ή επενδυτική συμφωνία που περιλαμβάνει διατάξεις ISDS, διότι καμία πολιτεία δεν πρέπει να τιμωρείται επειδή υιοθέτησε νέους νόμους ή κανονισμούς προς το δημόσιο όφελος, «ακόμα και εάν η αλλαγή στο νομικό περιβάλλον ανατρέπει τις

προηγούμενες προσδοκίες των διεθνών επενδυτών». Οι ΗΠΑ ωστόσο, επέμειναν να συμπεριληφθεί το ISDS σε όλες σχεδόν τις διμερείς συνθήκες επενδύσεων που έχουν υπογράψει μέχρι στιγμής, και μόνο η Αυστραλία κατόρθωσε να εξασφαλίσει την εξαίρεσή της από τον κανόνα.

Μέσω του ISDS, οι εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν αγωγές για αποζημιώσεις κατά της χώρας υποδοχής ακόμα κι αν δεν έχουν συνάψει σύμβαση με την κυβέρνησή της. Επιπλέον, επιτρέπεται στους επενδυτές να παρακάμπτουν τα τοπικά δικαστήρια και να καταθέτουν τις αγωγές απευθείας σε διεθνή διαιτητικά δικαστήρια, παραβιάζοντας τη συνήθη απαίτηση εξάντλησης των τοπικών ένδικων μέσων πριν από την προσφυγή σε διεθνή όργανα. Μάλιστα υπάρχουν περιπτώσεις, όπου εγχώριες εταιρείες «μεταμφιέστηκαν» σε ξένους επενδυτές προκειμένου να επωφεληθούν των προνομίων του ISDS. Πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι, συχνά αμφισβητείται η αμεροληψία των διαιτητικών δικαστηρίων συνεπώς η εμπιστοσύνη στη λειτουργία και τις αποφάσεις τους, να είναι μειωμένη. Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί το γεγονός ότι, η προσφυγή στο ISDS από υπερεθνικές επιχειρήσεις αυξάνεται συνεχώς. Μέχρι σήμερα, ξεπερνούν τις 500 οι γνωστές υποθέσεις προσφυγής στη διαιτησία εναντίον τουλάχιστον 95 χωρών, από τις οποίες οι 400 προέκυψαν την τελευταία δεκαετία (Hilary, 2016).

Ενδεικτική της έκτασης που έχει λάβει η αντίθεση στο ISDS είναι η πρόταση της Επιτροπής στις 6 Μαρτίου 2015, που προβλέπει δυο νέες δυνατότητες (πέρα από την προσφυγή στα εθνικά δικαστήρια ή το ISDS) επίλυσης των διαφορών επενδυτών-κράτους: ένα πολυμερές δικαστήριο επενδύσεων και ένα διμερές δευτεροβάθμιο όργανο με επτά δικαστές. Σύμφωνα με την προτεινόμενη μεταρρύθμιση, οι επενδυτές είναι ελεύθεροι να επιλέξουν το μηχανισμό της προτίμησής τους. Προκειμένου να αποφευχθεί όμως, η διπλή αποζημίωση ή οι αντιφατικές αποφάσεις, οι επενδυτές υποχρεούνται να επιλέξουν εξ αρχής ένα μηχανισμό χωρίς δυνατότητα μεταβολής, ενώ δε θα μπορούν να χρησιμοποιούν παράλληλους μηχανισμούς για να επιλέξουν την πιο ευνοϊκή απόφαση (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2015).

Αναλυτικότερα, η πρόταση για το Δικαστήριο Επενδύσεων (ICS*) προβλέπει τέσσερις βασικές εγγυήσεις που θα δεσμεύουν τις κυβερνήσεις προκειμένου να σέβονται τους επενδυτές και παράλληλα θα διασφαλίζει ρητά το δικαίωμά τους να ρυθμίσουν προς το δημόσιο συμφέρον. Ένας επενδυτής μπορεί να φέρει μια υπόθεση ενώπιον του ICS υποστηρίζοντας ότι μια κυβέρνηση είχε παραβιάσει μία ή περισσότερες από αυτές τις εγγυήσεις. Η ΕΕ και οι ΗΠΑ θα διορίζουν ανεξάρτητους δικαστές που θα ακολουθούν έναν αυστηρό κώδικα δεοντολογίας. Οι κυβερνήσεις και οι επενδυτές θα έχουν το δικαίωμα να προσφύγουν κατά των

αποφάσεων του Δικαστηρίου. Και το κοινό θα έχει πρόσβαση σε ακροάσεις και έγγραφα που σχετίζονται με την υπόθεση (European Commission, 2016).

Πίνακας 3.4: Προτεινόμενα συστήματα επίλυσης διαφορών επενδυτών-κράτους

Σύστημα επίλυσης διαφορών	Χαρακτηριστικά
1. Εθνικά δικαστήρια	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Κοινό εργαλείο εμπορικών συμφωνιών. ➢ Βασίζεται στην εμπιστοσύνη στη δικαιοσύνη μεταξύ εταιρών. ➢ Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια ενδεχομένως μεροληπτούν υπέρ της χώρας τους. Επίσης, οι διεθνείς υποχρεώσεις δεν εφαρμόζονται αυτομάτως σε εθνικά δικαστήρια.
2. Ιδιωτικό σύστημα διαιτησίας (ISDS)	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Κοινό εργαλείο εμπορικών συμφωνιών. ➢ Οι διαιτητές δεν είναι δικαστές αλλά δικηγόροι με ειδίκευση στο εμπορικό δίκαιο. ➢ Είναι ανεξάρτητο. Ωστόσο, πολλοί αντιτείνουν ότι θα περιορίσει το δικαίωμα των κυβερνήσεων να ρυθμίζουν προς το δημόσιο συμφέρον και ενδεχομένως οδηγήσουν σε σύγκρουση συμφερόντων. ➢ Για να αποφευχθεί αυτό, η Επιτροπή προτείνει ένα προ-συμφωνημένο κατάλογο διαιτητών που θα έχουν εγκρίνει οι δυο πλευρές.
3. Πολυμερές δικαστήριο επενδύσεων (ICS)	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Μακροπρόθεσμο εργαλείο ➢ Χρειάζεται χρόνο για να εφαρμοστεί (10-15 χρόνια) και απαιτεί χρηματοδότηση.
4. Διμερές δευτεροβάθμιο όργανο με επτά δικαστές, αποκλειστικά για την ΤΤΙΡ	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Μπορεί να εφαρμοστεί σχετικά σύντομα ➢ Οι επτά δικαστές θα συμφωνηθούν από την ΕΕ και τις ΗΠΑ (δύο από την ΕΕ, δύο από τις ΗΠΑ και τρεις από άλλες χώρες).

*Πηγή Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

4) Κίνδυνοι για τα εργασιακά δικαιώματα, το περιβάλλον και ζητήματα διαφάνειας

Εκφράζεται επίσης έντονη δυσαρέσκεια για το ενδεχόμενο υποβάθμισης εργασιακών δικαιωμάτων, όπως οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας αν αντιμετωπιστούν ως ακόμα ένας περιορισμός του διατλαντικού εμπορίου. Το

σενάριο αυτό τροφοδοτεί και η άρνηση των ΗΠΑ να κυρώσουν τις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για θεμελιώδη εργασιακά δικαιώματα όπως οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα του συνδικαλίζεσθαι. Μάλιστα, αρκετές αμερικανικές πολιτείες έχουν πλέον υιοθετήσει αντισυνδικαλιστικούς νόμους, εφαρμόζοντας το νομοθετικό πλαίσιο για το λεγόμενο «δικαίωμα στην εργασία». Στο πλαίσιο αυτό, αρκετοί υποστηρίζουν ότι οι επιχειρήσεις θα χρησιμοποιήσουν την ΤΤΙΡ ως ευκαιρία μετεγκατάστασης της παραγωγής σε μέρη όπου οι μισθοί και τα δικαιώματα των εργαζομένων είναι σε χαμηλά επίπεδα (John Hilary, 2016).

Αμφιλεγόμενα παραμένουν και άλλα υπό διαπραγμάτευση ζητήματα, με τα επιμέρους κράτη-μέλη να διατηρούν επιφυλάξεις για διαφορετικά, πολλές φορές αντικρουόμενα ζητήματα. Ο αντίλογος έχει επικεντρωθεί στις διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος, υποστηρίζοντας ότι η ΤΤΙΡ θα υπονομεύσει τα υφιστάμενα νομοθετικά πλαίσια. Επίσης, η συμφωνία έχει προκαλέσει αντιδράσεις από οργανώσεις προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θεωρώντας ότι η απελευθέρωση του εμπορίου θα απειλήσει τα κεκτημένα δικαιώματα σε πλήθος κλάδων. Στο ίδιο πνεύμα αρκετοί τονίζουν ότι κινδυνεύει η πολιτιστική ποικιλομορφία των λαών της Ευρώπης, καθώς η ΤΤΙΡ αποτελεί ένα «υπέρ-όπλο» της παγκοσμιοποίησης. Το παραπάνω κλίμα εντείνεται από τη μυστικότητα μεγάλου μέρους των διαπραγματεύσεων εγείροντας ερωτηματικά για τη διαφάνεια της διαδικασίας. Αν και έχει γίνει αρκετή πρόοδος προκειμένου όλοι οι ενδιαφερόμενοι να έχουν πρόσβαση στις εξελίξεις, οι καταγγελίες για την ύπαρξη δημοκρατικού ελλείμματος παραμένουν.

(συνεχίζεται)

***ICS: Investment Court System**

****ISDS: Investor-state dispute settlement**